

(könyv- és folyóiratkiadás, szakkibliográfiák, dokumentációs központok, külföldi kapcsolatok); külön fejezetben vázolja azt a nagyszabású programot, amelynek megvalósításán a Maison des Sciences de l'Homme tudományos információ-csere szolgálata dolgozik (S. E. I. S. = Service d'échange d'informations scientifiques).

J. VIET vállalkozása — számos nehezen megoldható elvi és gyakorlati probléma ellenére — megfelel fő célkitűzéseinek: ismerteti a francia kutatás alakulójában levő irányait és módszereit a humán tudományok egy jelentős szektorában és ezzel hasznos ismeretanyaggal látja el magát a

francia tudományos közvéleményt, de főleg a kutatás tervszerű szervezésére, koordinálására és finanszírozására hivatott állami intézményeket és szerveket.¹

A külföldi olvasó számára pedig a kötet nemcsak mint specifikus tudományos szervezési szakkönyv tanulságos, hanem mint a legfrissebb és legátfogóbb tájékoztatást adó kompendium is a francia humán tudományok fejlődési irányairól főleg az interdiszciplináris kutatások vonalán.

A további tájékozódást gazdag bibliográfia (249—258 p.) könnyíti meg.

KENÉZ ERNŐ

Hibajavítás. A *Magyar Könyvszemle* 1967. évi 3. számának 234. oldalán a *Tervek az Egyetemi Könyvtár fejlesztésére (1906—1914)* c. tanulmányban közölt statisztikai táblázatból egy adatsor tévedésből kimaradt, s ez a végösszeget is helytelené tette. A helyes adatok a következők:

a) Az „Olvasók az 1. olvasóteremben” c. számsor helyes elnevezése: „Beiratkozott olvasók”.

b) Az „Olvasók az 1. olvasóteremben” adatai: (Itt következnek az új táblázat 52 987-tel kezdődő sora.)

c) Az „Összesen használó” c. sor adatai: (Itt következnek az új táblázat 59 548-cal kezdődő sora)

Tóth András

BIBLIOGRÁFIÁK

Hertelendy M.—Hencz A.—Zalányi S.: A dolgozó ember védelme Magyarországon. Irodalmi áttekintés és bibliográfia. Budapest 1967, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 546 l.

A mű orvos—pedagógus—jogász és könyvtáros szakemberek közös munkája, amely felöleli a hazai munkavédelem—munkaegészségügy kérdésének anyagát. A könyv első része jó áttekintést ad munkaegészségügyünk kialakulásáról, a jelenlegi kutatómunkáról és társadalmunk egészségvédelmi szemléletéről. A munka gerincét a több mint 400 oldalas bibliográfia alkotja, amely felöleli 1945—65. évekből a hazai munkavédelem és munkaegészségügy irodalmát. Az 1966. év anyagát függelékben közlik. A bibliográfia válogató jellegű. 30 000 bibliográfiai egységből választották ki azt a közel 8000 egységet, amelyet a kutató- és gyakorlati munka szempontjából a legfontosabbnak tartottak. A bibliográfiai felvételeknél az analitikai módszert alkalmazták és a szakkönyvek egyes részeinek feltárására törekedtek. Egy-egy bibliográfiai egység csak egy helyen szerepel a 28 fejezetre tagolt anyagban. Így

többek között önálló fejezetet kaptak az általános jogszabályok, a jogi tevékenység a munkavédelemben, üzemhigiéna, a dolgozó nők és a fiatalkorúak védelme, munkaélettan—munkalélektan, sugárartalom—sugárvédelem, alkoholfogyás, védőétel és ital, világítástechnika, légtechnika. Terjedelmes fejezet sorolja fel részekre bontva az egyes foglalkozási ágak munkavédelmi és munkaegészségügyi szakirodalmát. Minden egyes fejezet a témakörrel kapcsolatos jogszabály-gyűjtemények időrendi felsorolásával kezdődik.

A nagy körültekintéssel és pontossággal összeállított bibliográfia komoly segítséget fog nyújtani a különböző termelési ágak szakembereinek, orvosoknak és államigazgatási szerveknek egyaránt.

HUSZÁR GYÖRGY

Bibliografia analitică a periodicelor românești. I. köt. Összeállította Lupu Joan, Camariano Nestor stb. București 1966. Ed. Academiei Republicii Socialiste Romania. 1247. l.

¹ Egy technikai jellegű megjegyzés: kár, hogy a szerző nem mellékelte külön táblázatban az igen nagy számú, külföldön nem általánosan ismert francia intézmények névszignálainak (pl. CREDOC, CREDIF, ŐRSTOM AFLA, INETOP, stb., stb.) feloldását.

„A román időszaki sajtótermékek analitikus bibliográfiája . . . tartalmazza a régi román folyóiratokban és újságokban megjelent minden cikknek, tanulmánynak és irodalmi műnek, valamint majdnem minden politikai, gazdasági és kulturális jellegű információknak és hírek bibliográfiai leírását az Egyetemes Tizedes Osztályozás szerint rendezve.” Így mutatkozik be ez a 24105 tételt felölelő, magyarázatokkal ellátott és mutatókkal gazdagon felszerelt pompás kiállítású, hatalmas munka. A bevezető tájékoztatásból megtudjuk, hogy a Román Akadémia már 1894-ben foglalkozott egy mindent felölelő retrospektív nemzeti bibliográfia összeállításának gondolatával. Ebből a kezdeményezésből is fakadtak értékes eredmények. (*Bibliografia românească veche I—IV.* kötet és *Publicațiunile periodice românești I.* köt.) Igazán termékeny azonban a 1945-ben történt problémafelvetés volt. Ekkor határozták el az időszaki sajtótermékek bibliográfiájának elkészítését.

A munkálatok megindultak és — amint az már ilyen műveknél lenni szokott — több átdolgozás és újratekés után eljutottak odáig, hogy megjelent az I. kötet, végleges alakot nyert a II. kötet és befejeződött a III. kötet anyaggyűjtése is.

Óriási terjedelmű és rendkívül költséges munkába fogott a Román Akadémia. Felmérül azonban a kérdés, hogy arányban van-e az elért és elérendő eredmény a befektetett s még befektetendő munkával és költséggel. 1946-ban, amikor a *Magyar Folyóiratok Repertórium*a megindult, az első kötet előszavában DEZSÉNYI Béla kifejtette, hogy miért tekintünk el a retrospektív cikkbibliográfia összeállításától. „A periodikák tömege elképesztő mennyiségű cikket ontott. Gyakorlati haszna sem lenne sok az ilyen gigantikus bibliográfiának, hiszen a címek tömkelegében a szakember nem tudna könnyebben tájékozódni, mint hogyha az őt tárgyuk szerint érdeklő lapokat egyenkint elővenné. A külföldi példák sem hatnak buzdítólag: a nagy terjedelmű periodikus cikkreperitóriumból a könyvtári referencieszolgálat legfeljebb az egy-két utolsó év anyagát használja, a múltira vonatkozó köteteket ritkán veszi elő. A cikknek, legtöbbször meg a tudományos cikknek is, éppen olyan elmaradhatatlan jellege az időszerűség, mint a nvomatványfajtának, amelyben megjelenik: a hírlapnak vagy folyóiratnak. A cikkbibliográfia tartson lépést anyagával, s mint az, a jelenre tekintsen vagy a jövőbe, és ne vissza a múltba.”

Hozzáfűzhetjük, hogy a természet-tudományok és az alkalmazott tudományok (ETO 5/6 szak) haladása szempont-

jából a száz—százötven év előtti cikkeknek jóformán semmi jelentősége nincs. Az irodalom és a társadalomtudományok területén már találunk, sőt esetleg jócskán találunk, maradandó értéket, de a legtöbbször még ez sem éri meg a bibliografizálással járó fáradságot és költséget. Egyetlen terület a történettudomány, melynek dokumentumai időtállóak. Különösen a művelődéstörténet kerül itt előtérbe, mert ennek szempontjából nézve minden szellemi termék a kultúra bizonyossága. A retrospektív cikkbibliográfiának tehát mint kultúradokumentumnak van komoly értelme. A *Bibliografia analitică a periodiceleor românești* szerkesztői is így nézték és értékelték az anyagot, ezért mondhatták, hogy benne tükröződik a román nép egész nyilvános élete, politikai küzdelmei és harcai, gazdasági viszonyai, kultúrára és haladásra irányuló törekvései, úgyhogy a teljes bibliográfia elolvasása freskó módjára mutatja a román nép múlt század eleji életét.

A művelődéstörténeti szempont érvényesítése megmagyarázza a munka kiterjesztését olyan részletekre, amelyeket nélkül hajlandók lennének túlzásba menőeknek vagy éppen fölöslegeseknek minősíteni. Így például mással, mint a művelődéstörténeti dokumentálás szempontjával, aligha tudnánk indokolni, hogy a bibliográfia felveszi a folyóiratok és újságok hírányagát, az előfizetési felhívásokat stb. olyan részletességgel, hogy a kimaradt, értéktelennek minősített információk száma az illető periodika teljes anyagának alig 1—2%-át teszi. Hasonló a helyzet a feldolgozott folyóiratok körének megállapításánál is. A művelődéstörténeti szempontok mellett praktikus érdekek is fűződtek a bibliográfia megjelentetéséhez. A címlírások ui. tartalmazzák azt a helyrajzi számot, amely alatt a kérdéses cikket magában foglaló periodika a Román Akadémia Könyvtárában megtalálható. Így a kiadvány forgatása fölöslegessé teszi a könyvtári katalógus használatát és — ami sokkal fontosabb — az anyagban magában való keresgélést, lapozgatást. Ez a (főleg hírlapok esetében) rendkívül romlandó anyag jelentős megkímélését teszi lehetővé.

Az elméleti és gyakorlati megfontolások szerint indokolják a kiadvány közreadásával járó tetemes áldozatok meghozatalát. Ezeknek az áldozatoknak, főként a befektetett munkának, mértékét akkor tudjuk igazán méltányolni, ha ismerjük azokat a különös nehézségeket, amelyekkel a kiadvány szerkesztőinek meg kellett birkóznuk. Talán a leg súlyosabb ezek közül a cirill betűkről a latin betűkre való átírás, amely különösen a cirill-betűs írásban

fonetikusán visszaadott külföldi személy- és helységnevek esetében igényelt komoly utánjárást. De nem jelentéktelen az első periodikákban mutatkozó lapszámozási hibák (ugrások, ismétlések) korrigálása sem, amelyre a szerkesztők nagy gondot fordítottak.

A nehézségek ellenére a szerkesztők általában jól oldották meg feladatukat. A címleírásban követett elveket az olvasó tájékoztatására hivatott bevezetés részletesen közli. Ki kell itt emelnünk azt az elvet, hogy a szerkesztők a mechanikus egyformaság helyett arra törekedtek, hogy minden esetben megtalálják a legmegfelelőbb könyvészeti leírást és annotálást, avégből, hogy az olvasó minél pontosabban számot tudjon adni magának mind a szövegről, amelyre az annotálás vonatkozik, mind pedig a helyről, ahol az a periodikában található. (Nem ártana ezt megszívlelni mindazoknak, akik hajlamosak fetisizálni a bibliográfiai címleírásban mindig csak irányelveknek tekinthető szabályokat!)

A címleírásról szólva nem hagyhatjuk említés nélkül az annotáló munka magas színvonalú célkitűzését, amely szabad fordításban így hangzik: „Részletes magyarázatot adunk a cikkeket és információk tartalmáról, természetéről, azonosítjuk a szerzőt, megadjuk az alcímeket, pontosabb adatokat közlünk a szöveg dátumáról, forrásairól és általában közöljük mindazt, ami a kutató tájékoztatásához szükséges.”

Szerencsés megoldásnak tartjuk, hogy a szerkesztők az ETO szakaszai szerint rendezték hatalmas anyagukat. Meggyőződésünk, hogy az ETO, hibái ellenére is, oly sok értelmes szakember közreműködésével létrejött, olyan régen és olyan széles körben használt szakrendszer, hogy „elvben” jobbnak kell lennie minden olyan rendszernél, amelyet valamely konkrét anyag csoportosítására néhány bibliográfus — ha még olyan kiváló is! — konstruál. Az ETO segítségével ki is lehet fejteni mindent pontosan, úgyhogy csak sajnálhatjuk, hogy a bibliográfia szerkesztői nem alkalmazták elég differenciáltan. Sajnálatosnak tartjuk azt is, hogy a FID által elfogadott, s ezzel a nemzetközi gyakorlatba bevezetett, változásokat nem vették figyelembe. Igaz, hogy az ETO — főleg az utóbbi években — tömördek új számmal és módosítással gazdagodott, ezeknek alkalmazása azonban csak a könyvtári katalógusszerkesztőknek okoz fejtörést, a bibliográfusok nem menthetők, ha nem használják az újabbat, ami igen kevés kivételtől eltekintve, valóban jobb is.

A román időségi sajtótermékek analitikus bibliográfiája komoly, szép munka. Megjelenése nemcsak a könyvészet műve-

lőinek okoz örömet, hanem hasznára szolgál a román kultúra minden történelmi érdeklődésű munkásának.

TAKÁCS MENYHÉRT

Bibliografia československé historie za léta 1962—1963. Praha, 1967. 741 l. A Csehszlovák Tudományos Akadémia kiadása. Szerk. V. Myska, L. Nesvadbik és A. Škorupová.

A Magyarország történetére vonatkozó bibliográfiai művek kiadása kronológiailag — sajnálatos módon — még az első világháborúig sem jutott el és a Történettudományi Intézet nagy vállalkozása jórészt csak kéziratban áll a kutatók rendelkezésére. A felszabadulás utáni marxista történetírás eredményeinek bibliográfiai publikálása sem rendszeres. Ezzel szemben a csehszlovák történeti bibliográfia kötetei folyamatosan megjelennek, s ez viszont annál örövendesebb, mert — a magyar—szlovák évezredes közös múlt miatt — e kötetek, amelyek gazdagon tartalmazznak magyar történeti vonatkozásokat, a magyar történetírás munkáját is segítik.

Ezért forgathatjuk örömmel a csehszlovák történeti bibliográfia 1962—1963. évi kötetét, amely a Csehszlovák Tudományos Akadémia prágai Történettudományi Intézete, a pozsonyi Szlovák Tudományos Akadémia és a prágai Régészeti Intézet bibliográfusainak együttműködésével készült.

A kötetben az előző évi történeti irodalomról megjelent recenziókat tematikájuknak megfelelően helyezték el, szemben az 1961. évi bibliográfia rendszerével, ahol a II. (csehszlovák történet) és III. (egyetemes történet) rész végéhez csatolták. Egyébként a csehszlovák történeti bibliográfia legújabb kötete azzal a rendszerrel készült, ami az 1961-es kötetet megkülönbözteti az 1945 után megjelent csehszlovák történeti bibliográfiáktól. Válatosan az alábbiakban ismertetethetnénk a bibliográfia felépítését:

1. A bibliográfia egyaránt tartalmazza a csehszlovák és külföldi tudományos, valamint népszerű történeti irodalmat.

2. Az anyag osztályozásának fő szempontjait a kronológia és a csehszlovák történelem marxista periodizációja határozta meg.

3. A bibliográfia három fő részből áll: I. Általános művek, II. Csehszlovák történelem, III. Egyetemes történet.

I. Az általános rész tartalmazza az elméleti és módszertani műveket, valamint a történeti segédtudományokról szóló munkákat.

II. A második részben találjuk a csehszlovák történelem hat periódusra bontott irodalmát. Amennyiben egy mű legalább három periódust ölel fel, akkor az általános művek közé sorolták. Külön tünteti fel a bibliográfia a helytörténeti irodalmat. Itt pl. Szlovákia és a szlovákiai helységek nevei alatt találjuk a legtöbb magyar vonatkozású művet.

III. Az egyetemes történet két részből áll: hat kronológiai korszakra osztott egyetemes-, illetve földrésztörténeti címszavakból, és földrészenkénti bontásban, betűrendben csoportosított országok történetéről szóló munkákból.

A bibliográfia a szerzők és a szerző nélküli művek betűrendes mutatójával zárul.

A bibliográfia részei közül a legnagyobb érdeklődésre tarthat számot a csehszlovák történelemmel foglalkozó II. rész, amely a bibliográfia gerincét képezi és mintegy 740 oldalból 330 oldalnyi címszót ölel fel.

Felosztása: 1. általános művek (Csehszlovákia, Csehország, Morvaország, Szilézia, Szlovákia és a nemzetiségek története); 2. politikátörténet (belpolitika, állam és jog, közigazgatástörténet, hadtudomány); 3. társadalom-gazdaságtörténet (általános problémák, településtörténet, népesség, demográfia, társadalmi csoportok, osztályok, munkásosztály, politikai pártok, szakszervezeti mozgalom, ifjúsági mozgalom, egyháztörténet, néprajz, általános gazdaságtörténet, bányászat, ipar (gyárpar és kisipar), földművelés, kereskedelem, közlekedés, posta, szállítás, pénzügy, bank- és hitelélet); 4. kultúra (általános kérdések, tudománytörténet, ideológiatörténet, sajtó, nyelv, művészetek története, népművelés, sport).

A rendszert általában célszerűnek ismerhetjük el, szakszerűségi szempontból különösebben nem kifogásolható. A magyar — és tegyük hozzá: a szlovák — történetesek problémáját adott esetben az okozhatja, hogy a cseh történelem periodizációja — a szlovákétól eltérő fejlődés következtében — különbözik a szlovák, illetve magyarországi történeti periódusoktól. Így pl. míg Szlovákia történetében 1526, vagy a kuruc szabadságharc 1711-ig bezárólag korszakhatár, addig Csehország történetében nem az, és fordítva: 1419 vagy 1618 nem periódushatár Szlovákia történetében. Mégis: a szlovák történetet is a cseh történeti periodizáción belül helyezi el a csehszlovák történeti bibliográfia.

A szerkesztők nagy körültekintéssel jártak el és válogatták ki a magyar történeti munkákat. Csupán nem mindig

ügyeltek eléggé a magyar nevek és címek pontos leírására.

Ezért bántó, ha a 228. old.-on PAULINYI Oszkár helyett Oskár-t, a 269. old.-on JÁSZI Oszkár helyett ismét Oskár-t, a 240. old.-on „mezővárosok” helyett „mazóvárosok”-at, a 246. old.-on *Művészettörténeti Értesítő* helyett „Hüveszettörténete értesítő”-t, a 281. old.-on VINCZE Edit: „A magyarországi szociáldemokrata párt...” c. műve helyett „A Magyarországi szociáldemokrata párt...”-ot, a 331. old.-on *Irodalmi Szemle* helyett „Irodalom Szemle”-t, az 556. old.-on JUHÁSZ Gyula helyett JUHÁSZ Györgyöt, az 557. old.-on JÁSZI helyett Jászó-t, az 558. old.-on KUBINYI helyett Kubynyi-t olvashatunk, stb.

A magyar szöveg fordításába is csúsztak sajnálatos hibák. Így pl. a 270. old.-on S. LENGYEL Márta munkáját úgy fordították cseh nyelvre, hogy a 48-as forradalom helyett ausztriai (!) forradalomról írtak. Az viszont csak felületességgel magyarázható, hogy a 228. old.-on BÄNKÜTI Imre céhtörténeti cikkéről tévesen azt közlik, hogy a Folia Diplomatica c. kiadványban jelent meg, holott a Folia Archeologica-ban jelent meg.

A fenti hibákat és hiányosságokat leszámítva, végül ismételtlen hangsúlyozzuk, hogy a csehszlovák történeti bibliográfia újabb kötete a magyar történészek számára is rendkívül nagy haszonnal forgatható és jelentős segítséget nyújt mindennapi munkájukhoz.

VIGH KÁROLY

Theodor Storm. Bibliographie. Bearbeitet von Hans-Erich TERTGE. Berlin 1967. Deutsche Staatsbibliothek.

STORM első magyar ismertetője TÖRÖK (Thewrewk) Árpád 1891-ben érthetetlennek találta, hogy olyan „zagyva” írás mint az *Immensee* hogyan érhetett meg 32 kiadást (*Immensee* von Theodor Storm ... *kritisch beleuchtet*. Budapest 1891). A racionalista kritikus, TERTGE Storm bibliográfiája láttán meggyőződhetne, hogy STORM, számára érthetetlen népszerűsége azóta sem hagyott alább. Az is látható, hogy a kötetet nemcsak az évforduló alkalmá (1967-ben volt STORM 150. születésnapja), hanem az irodalomtörténeti tájékozódás szükségessége is időszérűvé tette. Csak 1945 óta — a dátum nemcsak a német politikai életben, hanem az irodalomszemléletben is fordulópontot jelent — 14 összes és válogatott mű-kiadás jelent meg német nyelvterületen a kisebb novellas-gyűjteményektől eltekintve. Emellett két nagy értékű monográfia — az egyik az NDK-

ban, a másik az NSZK-ban — is jelezte, hogy az olvasók és a kiadók mellett az irodalomtörténészek is szükségét érezték, hogy STORM életművével foglalkozzanak (vö. *Világirodalmi Figyelő* 1960. 2. sz. 210—213. l.). Nemzetközi viszonylatban is fémérhető ez az érdeklődés. Az utóbbi két és fél évtizedben terjedelmes STORM-válogatások jelentek meg orosz, angol, francia, olasz, magyar, cseh, bolgár stb. nyelven. Japánban pedig a költő népszerűsége szinte példátlan. Válogatott műveinek 4-kötetes első kiadását (1947) 1950-ig újabb három kiadás, majd 1959-ben egy 8-kötetes válogatás követte. A Török által halálraítélt *Immensee*-nek pedig 1914 óta 13-féle japán fordítása jelent meg csaknem félszáz kiadásban.

Ezek a kiragadott adatok is éreztetik, hogy e hatalmas bibliográfiai anyagnak (2858 tétel) a rendszerezése és feltárása milyen óriási feladatot jelentett. A kötet két nagy részre oszlik. Az első rész a műveket sorolja fel: először a teljes kiadásokat, azután a különböző szempontú válogatásokat, majd az egyes novellákat, verseket. Zavaró itt a novella-gyűjteményeknek A és B csoportra való felosztása: nem derül ki, hogy miért volt erre szükség. Talán erre vonatkozik az előző egy megjegyzése, hogy az összeállító nem minden kiadásba tudott beletekinteni és így talán a valóban látott és csak más bibliográfiaiból ismert könyveket külön vette fel. — A kötet második része a művekre és a költőre vonatkozó irodalmat tartalmazza különböző szakcsoportosításokban. Itt elkerülhetetlenek, sőt szükségesek bizonyos átfedések, kettős felvételek. Így egy részlet-témára vonatkozó teljes irodalom összegyűjtéséhez több fejezetet is át kell nézni. Főlőslegesnek vélem viszont az irodalomtörténeti kézikönyveknek — természetesen amúgyis erősen válogatott — feltüntetését, hiszen minden valamirevaló német irodalomtörténeti összefoglalás tárgyalja a költőt. Időrendi, terjedelem, vagy világnézeti értékelés szerinti szelektálásnak itt nincs különösebb értelme. — Bizonyos azonban: az összeállító szép és nagyon hasznos ajánlékot nyújtott át az évfordulóra Husumban, a költő oly sokszor megénekelte „szürke” szülővárosában ülésező Storm-Társaságnak és a germanisztikának.

VIZKELETY ANDRÁS

Französische Fachwörterbücher. — Dictionnaires scientifiques et techniques français. Berlin, Deutsche Staatsbibliothek, 1967. 256 p.

A jól kezelhető, kézbeillő formájú, sokszorosított kötetet Fritz HEINZMANN, a lipcsei Marx Károly Egyetem Idegennyelvi Intézetének munkatársa állította össze. Megjelentetését Horst KUNZE, a berlini Nemzeti Könyvtár főigazgatója szorgalmazta, és biztosította a könyvtár kiadványai között. A kötet összeállításának gondolata pedig az NDK Felsőoktatási Minisztériumának Francia Szakbizottságától indult ki. A felhasznált fő forrasművek közül mintegy tizenötöt sorol fel a könyv; ezek közül a legfontosabb volt az UNESCO nagy kiadványa: *Bibliography of interlingual scientific and technical dictionaries*, 4. ed. Paris, 1961, ill. a *Bibliography of monolingual scientific and technical glossaries*, I—II. vol. Paris, 1955—1959. Ezekből szűkítette le a válogatás az egy-, ill. többnyelvű francia tudományos és technikai szakszótárakat, sőt még ezek körén belül is csak a jelen század eleje óta megjelenteket. A periódushatár ezen megszabásának nyilván gyakorlati okai voltak, s valószínűleg ezért maradt ki néhány historiai értékű mű. A hivatali és magán eredetű egynyelvű terminológiai szótárak mellett szerepelnek egyes szakterületek olyan összefoglaló anyaggal is, melyek a szakszóanyagot tágabb, természetes közegükbe ágyazva mutatják be és gyors, teljes áttekintést tesznek lehetővé.

A többnyelvű szakszótáraknál elsősorban azok szerepelnek, melyeknél a francia a kiinduló vagy záró nyelv. Ezekon kívül azonban nemcsak az angol és a német szerepel, hanem pl. spanyol vagy holland is. Az orosz nyelv elterjedtsége és az orosz könyvek viszonylag könnyű beszerezhetősége a magyarázata annak, hogy a bibliográfiában szerepelnek olyan művek is, melyeknek kiinduló vagy záró nyelve az orosz. Értékét növeli az olyan művek felvétele, melyeknek csak egy része, függeléke vagy melléklete a szakszótár, ezeknél gondosan kimunkált utalások emelik a szótári rész adatait.

A bibliográfiai anyag az ETO szerint nyert csoportosítást, természetesen különböző mélységben, ezt egy 8 oldalas táblázat mutatja. A 6-os főosztály egymaga kétszerese az összes többinek s természetesen ez a legértékesebb anyag. Az egyes csoportokon belül a szerzők betűrendje igazít el. A nyelveket szimbólumok rövidítik, s külön táblázat mutatja a kulesot. Érdekes problémák adódnak itt: a finn nyelvet SU, a japánt NI, a koreait HK, a görögöt He jelzi, hiszen a német, francia vagy a saját elnevezése más és más.

Nyilván ugyancsak gyakorlati okból lépte át a szerkesztés a logikai elvet:

ha egy új tudományágnak még nincs francia szakszótára, ideiglenesen, a teljesség céljából azért felvette a más nyelvű már meglévő, rendszerint orosz vagy angol.

Az anyag így is oly gazdag, hogy az együttesen egy ország könyvtári területén sem lehet fel, tehát világméretű kitekintést nyújt. A magyar anyagot mintegy 6–8 szóba jöhető szakszótár képviseli, így hét nyelvű sportszótárunk és az öt nyelvű áruszótár s különlegességként FEJÉRVÁRY Géza Gyula egy 1919-es svájci lapban közölt francia nyelvű őslénytani szakszótári gyűjteménye, de pl. a PIPICS Zoltán szerkesztette többnyelvű könyvtári szógyűjtemény hiányzik. A mű használatát segíti a kb. 40 lapnyi név- és a legfontosabb témakörökre kiterjedő két nyelvű szakmutató.

HODINKA LÁSZLÓ

Clandestine drukken op letterkundig gebied tijdens de Duitse bezetting in Nederland gedrukt. 1967, Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Speciale catalogi, Nieuwe Serie no. 2. 58 l.

Bár az ellenállási irodalom igen gazdag a bibliográfiai kiadványok terén, de ezek szinte kivétel nélkül inkább a tiltott időszaki kiadványokat rögzítették. A belga, a francia bibliográfiák a gazdag ellenállási sajtót dolgozzák fel. Jóval kevesebb a tiltott önálló kiadványokat feldolgozó munka. A legkorábbi ilyen típusú kiadvány, a német *Verboten und verbrannt*, amely szépirodalmi antológia inkább, nem bibliográfia.

H. de LA FONTAINE Verwey könyvtáros rövid bevezetésében megjelöli a kiadvány célját, kiegészelve elődje — D. de JONG: *Het vrije boek in onvrije tijd. Bibliografie van illegale en clandestine belletrise*. Leiden 1958 — érdemeit. Egyben tisztázní próbálja ugyancsak D. de Jong felfogása értelmében az „illegális” és a „clandestinus” fogalmak tartalmát. Az „illegális” kiadványok körébe „a megszállók és pribékeik ellen direkt módon irányuló prózai és költői műveket” sorolja; a „clandestinus” irodalom, felfogása szerint az a „normális” irodalom, amit olyanok írtak és adtak ki, akik nem voltak hajlandók alávetni magukat a megszállók által kialakított körülményeknek”. Végül megjegyzi, hogy mivel a „clandestinus” ebben az értelemben „illegális” is egyben, egyszerűbb összefoglalóan „clandestinus” azaz titkos irodalomról beszélni.

A bibliográfia mintegy 700 címleírást tartalmaz, s mind e nagy szám mindpedig

a számok mögött szereplő szépprózai illetve verseskötetek, vagy inkább versfüzetek a hollandiai illegális irodalom számbeli és tartalmi gazdagságáról tanúskodnak.

A holland nyelvű, illetve holland szerzőktől származó kiadványok — mint például a *Gevangenislied*, vagy Hattum, Jacob vékony, Amsterdamban és Utrechtben megjelent versesfüzetei, a nálunk is ismert Theun de Vries elbeszélése — mellett a világirodalom legjobb neveivel találkozunk itt: MALLARMÉ (Egy faun délutánja, francia nyelven, 1942), MOLIÈRE, VILLON, BAUDELAIRE, André GIDE, RACINE, RIMBAUD, FRANZ KAFKA, POE, RILKE, OSCAR WILDE (holland nyelven: *De Kerker-ballade*) szerepelnek egy-egy vagy néha több művel is a bibliográfiában.

A gazdag francia ellenállási irodalom egy kiemelkedő darabját is megtaláljuk itt, VERCORS (Jean BRULLER) gyönyörű elbeszélését, mely Franciaországban 1941-ben *Le silence de la mer* címmel került ki a nyomdából és évekig titok volt, ki az igazi szerző, 1944-ben Utrechtben *De stilte der zee* címmel adták ki.

A címleírások a kiadványokra vonatkozó minden lényegbevágó adatot felölelnek, ahol csak lehet, ott a példányszámot is. Megtálaljuk ugyancsak — ami illegális kiadványoknál rendkívül fontos — az álnevek feloldását.

MGY

Darmo Jozef: Slovenská žurnalistika. Matica Slovenská. Martin, 1966. 571 l.

Szerzőnek, a pozsonyi Zsurnalisztikai Tudományos Intézet vezetőjének műve az új, nagy szlovák sajtótörténet keretében jelent meg, mint a fejlődés második szakaszának feldolgozása. Az átfogó történeti kiadvány első része az 1918 előtti, a harmadik része az 1939–1945 közötti, a negyedik pedig az 1945–1970 közötti időszakot fogja felölelni. Szerző az általa feldolgozott időszak periódikáit részben kronológiai sorrend szerint tárgyalja, részben pedig tartalom, ill. zsurnalisztikai profil szerint csoportosítja. A kronológikusan tárgyalt négy fejezet: a polgári köztársaság kialakulásának kora (1918–1920), a burzsoá kormányzat megszilárdulásának és a kapitalizmus stabilizálódásának kora (1921–1929), a gazdasági válság kora (1930–1934), a fasizmus elleni és a köztársaság védelmében folytatott harcok kora (1934–1938). E fejezetek lényegileg a politikai sajtó történetét adják. Az első fejezetben szerző részletesen kitér a magyar és

szlovák tanácsköztársaság alatti szlovák sajtóra és a csehszlovák irredenta irányú periódikákra, a második fejezetben pedig áttekintést ad a sajtó szervezetéről, a sajtójogról, a cenzúráról. E fejezetben kiemelten, pártok szerint elkülönítve tárgyalja a burzsoá sajtót, a negyedik fejezetben pedig elemzi ennek koncentrációs folyamatát. A történeti fejlődést egyébként súlypontilag a munkásmozgalmi sajtó vonalán kíséri végig. Ennek oka, amint erre a szerző az előszóban rámutat, egyrészt a pedagógiai célzat, másrészt az a tény, hogy a részletesebb kifejtést főleg a burzsoá sajtó történetével kapcsolatban, akadályozta az alapvető forrásdokumentumok hiánya.

A történeti vázat tartalmazó fejezetek után szerző külön fejezetekben dolgozza fel a kultúrpolitikai folyóiratokat, a szak-

szervezeti sajtót, az ifjúsági lapokat, a nők számára írt lapokat, a diák, irodalmi, pedagógiai, tudományos és szaklapokat, valamint a sport-sajtót. E fejezetekben szerző lényegileg az egyes periódikák bemutatására szorítkozik. Az utolsó fejezet a szóbanlevő időszak külföldi szlovák sajtójának ismertetése, országok szerinti tagolásban. A nem szlovák nyelvű sajtó tekintetében szerző általában csak lapcímekeket sorol fel, helyenként egy-két adattal kiegészítve, részletesebben csak a *Kassai Munkással*, a pozsonyi *Volksstimme*-vel és FÁBRY Zoltán *Az Útjával* foglalkozik. A jól áttekinthető nyomdatechnikával készült, bőséges jegyzetapparátussal ellátott művet számos portrékép, dokumentum és címlap fotokópia, valamint bibliográfia és névmutató egészíti ki.

KINDLOVITS KÁLMÁN

TARTALOM

<i>Soltész, Elisabeth</i> : Zum Gedächtnis des 500-jährigen Todestags Gutenbergs.....	229
<i>Kóshalmi Béla</i> : Pillanatképek Szabó Ervin élete utolsó évéből. — In memoriam Ervin Szabó (1877—1918). Momentbilder aus dem letzten Jahre seines Lebens.....	237
<i>Markovits Györgyi</i> : Magyar haladó sajtó francia földön — Journaux hongrois progressifs en France entre les deux guerres mondiales.....	246

K Ö Z L E M É N Y E K

<i>Karner, Károly</i> : Zwei unbekannte Drucke von Luther-Schriften in Sopron.....	262
<i>Csapódi Csaba</i> : „Aegyptus Alexandrinus”.....	263
<i>Veselínov, Ivanka</i> : Két jelentős szerb könyvtár rendezésének elvi alapjai.....	265
<i>Vértesy Miklós</i> : Folyóiratkörözés az Egyetemi Könyvtárban 120 évvel ezelőtt	270

FIGYELŐ

<i>Sinkovics István</i> : V. Waldapfel Eszter	272
<i>D. B. Viktor Ivanovics Sunkov</i> (1900—1967).....	273
<i>Sallai István</i> : Bibliográfiák a Nagy Forradalom évfordulójára.....	274
<i>Szentmihályi János</i> : A magyar szakkönyvtárak szakkbibliográfiai tevékenysége.....	278
<i>Pethes Ióán</i> : AIBM-kongresszus, Salzburg, 1967	282
<i>Gombocz István</i> : Megjelent az Index Translationum 19. kötete	284
<i>Dán Róbert</i> : Könyvművészeti és Grafikai Gyűjtemény	285

S Z E M L E

<i>B. Nagy Ernő</i> — <i>Zirc Péter</i> : Bevezetés a szakirodalmi alkotómunka technikájába. (Ism. <i>Rózsa György</i>)	287
<i>Geday Gusztáv</i> : A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola könyvtárának története 1860—1894. (Ism. <i>Wittek Lászlóné</i>)	288
<i>Gombó Pál</i> : Bevezetés a sajtóismeretbe. (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>).....	289
<i>Falvy, Zoltán</i> : Drei Reimoffizien aus Ungarn und ihre Musik. (Ism. <i>Bárdos Kornél</i>)	291
<i>Jakó, S.</i> : Codicele latine medievale din biblioteca lui Timotei Cipariu. (Ism. <i>Csapódi Csaba</i>)	292
<i>Gaeta, Giuliano</i> : Storia del giornalismo. (Ism. <i>Da</i>)	293
<i>Wege zur Buchwissenschaft</i> . (Ism. <i>Vizkelety András</i>)	295
<i>Library science today</i> . Ranganathan Festschrift. (<i>Takács M.</i>)	296
<i>Viet, Jean</i> : Les sciences de l'homme en France. (<i>Kenéz E.</i>)	296

BIBLIOGRÁFIA

<i>Hertelendy M.</i> — <i>Hencz A.</i> — <i>Zalányi S.</i> : A dolgozó ember védelme Magyarországon (<i>Huszar Gy.</i>)	298
Bibliografia analitica a periodiceilor romanesti I. (<i>Takács M.</i>)	298
Bibliográfia československé historie za léta 1962—1963. (Ism. <i>Vigh Károly</i>)	300
<i>Theodor Storm</i> : Bibliographie (<i>Vizkelety A.</i>)	301
<i>Französische Fachwörterbücher</i> . (Ism. <i>Hodinka László</i>)	302
<i>Clandestine drukken op letterkundig gebied tijdens de Duits bezetting in Nederland gedrukt</i> . (Ism. <i>MGy.</i>)	303

TABLE DES MATIÈRES

<i>E. Soltész</i> : À la mémoire du 500 ^e anniversaire de la mort de Gutenberg (Texte entier en allemand)	229
<i>B. Kőhalmi</i> : Quelques souvenirs de la dernière année d'Ervin Szabó. (Résumé en allemand)	237
<i>Gy. Markovits</i> : Journaux hongrois progressifs en France entre les deux guerres mondiales (Résumé en français)	246

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>K. Karner</i> : Deux imprimés inconnus contenant des ouvrages de Martin Luther conservés à Sopron (Texte entier en allemand)	262
<i>Cs. Csapodi</i> : „Aegyptus Alexandrinus”	263
<i>I. Veselínov</i> : Les bases théorétiques de l'arrangement de deux bibliothèques importantes serbes	265
<i>M. Vértessy</i> : La circulation des revues dans la Bibliothèque Universitaire de Budapest avant 120 ans	270

CHRONIQUE

<i>I. Sinkovics</i> : Eszter Waldapfel V. (1906—1968)	272
<i>B. D.</i> : Victor Ivanovič Chunkov (1900—1967)	273
<i>I. Sallai</i> : Bibliographies à l'occasion de la Grande Révolution Socialiste d'Octobre 274	274
<i>J. Szentmihályi</i> : L'activité des bibliothèques hongroises spéciales dans le domaine de la bibliographie spécialisée	278
<i>I. Pethes</i> : Congrès de l'AIBM, Salzbourg, 1967	282
<i>I. Gombocz</i> : Le 19 ^e volume de l'Index Translationum a paru	284
<i>R. Dán</i> : La Collection de l'Art du Livre et de la Graphique	285

COMPTE RENDUS CRITIQUES

<i>B. Nagy Ernő — Zircz Péter</i> : Bevezetés a szakirodalmi alkotómunka technikájába (<i>Gy. Rózsa</i>)	287
<i>Geday Gusztáv</i> : A Kertészeti és Szőlészeti Főiskola könyvtárának története 1860—1894 (<i>É. Witek</i>)	288
<i>Gombó Pál</i> : Bevezetés a sajtóismeretbe (<i>B. Dezsényi</i>)	289
<i>Falvy, Zoltán</i> : Drei Reimoffizien aus Ungarn und ihre Musik (<i>K. Bárdos</i>)	291
<i>Jakó, S.</i> : Codicele latine medievale din biblioteca lui Timotei Cipariu (<i>Cs. Csapodi</i>)	292
<i>Gaeta, Giuliano</i> : Storia del giornalismo (<i>Da</i>)	293
<i>Wege zur Buchwissenschaft</i> (<i>A. Vizkelety</i>)	295
<i>Library science today</i> . Ranganathan Festschrift (<i>M. Takács</i>)	296
<i>Viet, Jean</i> : Les sciences de l'homme en France (<i>E. Kenéz</i>)	296

BIBLIOGRAPHIES

<i>Hertelendy M.—Hencz A.—Zalányi S.</i> : A dolgozó ember védelme Magyarországon (<i>Gy. Huszár</i>)	298
<i>Bibliografia analitica a periodicilor romanesti I.</i> (<i>M. Takács</i>)	298
<i>Bibliografia československé historie za léta 1962—1963</i> (<i>K. Vigh</i>)	300
<i>Theodor Storm</i> . Bibliographie (<i>A. Vizkelety</i>)	301
<i>Französische Fachwörterbücher</i> (<i>L. Hodinka</i>)	302
<i>Clandestine drukken op letterkundig gebied tijdens de Duitse bezetting in Nederland gedrukt</i> (<i>Gy. M.</i>)	303